

Helse- og omsorgskomiteen

05.12.19

Innspill til representantforslag om en ny og moderne pårørendepolitikk

800 000 pårørende tilfører det norske omsorgsapparatet 110 000 årsverk hvert år. Det tilsvarer nær halvparten av det kommunene selv yter, og er for mange en stor privat belastning. Privatpersoner blir stående i varige fastlåste situasjoner, og vi ser så altfor ofte at hjelpeapparatet ikke tar sitt lovpålagte ansvar. Tiden er inne for å anerkjenne vår skjulte armé av omsorgspersoner og tilby dem hjelp, støtte og kompensasjon.

Omsorgsbyrden som påføres pårørende er enorm. Det skal ikke være en byrde å være noen nær, og summen av omsorgsoppgaver kommer lett i veien for den rollen man er ment å ha for en pleietrengende eller ufør ektefelle, barn eller forelder. Vi trenger en stor forbedring i ordninger som ivaretar og tilrettelegger for god pårørendeomsorg og en styrket rettssikkerhet for begge parter, nettopp for å unngå at det blir en byrde og at pårørende selv blir syke. Med en nedskalering av døgnplasser og økt satsning på kommunale og hjemmebaserte tjenester øker også ansvaret for de pårørende. Det gjør også forventningene vi som samfunn har til de pårørende, til hva de skal kunne og hva de skal klare. Omfanget av *skjult omsorg* er enormt. Det å være pårørende begrenser den enkeltes muligheter til arbeid og selvstendighet.

Likestilling

Det er en markant likestillingsdimensjon i dagens pårørendeomsorg. Tilrettelegging for pårørende er et tydelig likestillingsspørsmål. Kvinner står for majoriteten av pårørendearbeidet som utføres i Norge i dag. Vi må sikre at kvinner ikke bindes fast i tradisjonelle roller som ulønnede omsorgsarbeidere. Undersøkelser viser at eldre pleietrengende med døtre fikk 25% mindre hjelp fra det offentlige enn om de hadde en sønn.

Konsekvens

Konsekvensen av mangelfull tilrettelegging for omsorgspersoner blir i sum en form for sosial ekskludering. Den pårørende blir skjøvet ut av fellesskapet. For mange pårørende er ensomhet blant de største utfordringene. 40% av pårørende rapporterer om bekymringer rundt egen helse knyttet til pårørenderollen. Pårørendearbeidet påvirker den enkeltes økonomi og arbeidsmuligheter. I tillegg er det en forhøyet andel mennesker med depresjon og angst blant pårørende. Rollen i seg selv gir altså en markant forhøyet risiko for ensomhet og sykdom i mangel på integrering og sosialisering av omsorgsgiver.

Elefanten i rommet er de høye kostnadene det vil medføre å styrke pårørende og omsorgstrengendes rettigheter. På papiret er regnestykket enkelt. Hvis det offentlige skal finansiere 110.000 årsverk på toppen av dagens ordning blir det kostbart. Vi etterlyser et mer omfattende regnestykke der også ringvirkningene ved å stå i slike belastende situasjoner over tid tar inn mer i beregningen. I realiteten er den foreslåtte politikken i representantforslaget langt mer bærekraftig enn dagens praksis.

En ny og moderne pårørendepolitikk vil gi mer verdighet for både den pårørende og mottakeren av tjenestene. Samtidig kan det sikre bedre og mer treffsikker behandling for den

aktuelle mottakeren av tjenestene. Den foreslåtte politikken bidrar også til bedre samhandling og flyt i tjenestene.

Konkrete tiltak i forslaget

Pårørendekontrakten er et effektivt tiltak for å tilrettelegge for god samhandling og ansvarsfordeling i omsorgsarbeidet. Pårørendekontrakten sikrer en kartlegging av forholdene og hva de pårørende har behov for, noe det ikke er tilstrekkelig systematikk rundt i dag. I pårørendeundersøkelsen for 2017 kommer det frem at pårørende savner kontakt og veiledning fra fagpersonell. Ved spørsmål om hvordan de ønsker hjelp oppgir hele 74% at de ønsker å «møte fagpersoner som kan gi råd og veiledning». En pårørendekontrakt vil også ivareta nettopp dette behovet.

Representantforslaget foreslår å utvide retten til permisjon, slik at det ikke kun gjelder pårørende for mennesker i livets slutfase. Dette er avgjørende. Det er andre livsfaser der man er minst like pleietrengende, og der de nærmeste pårørende utøver omsorg.

Pårørende har behov for økonomisk støtte, fleksibilitet på jobb, pensjonspoeng, planlagte fritimer og dager, veiledning og informasjon fra tjenestene blant annet. Kaasa-utvalget har alt utredet konkrete tiltak for å ivareta disse behovene, som nå er fremmet i dette forslaget. Vi stiller oss 100 prosent bak forslagsstillerne.

Pårørendes rett til avlastning, omsorgsstønning, opplæring og veiledning er allerede nedfelt i dagens lovverk, men mangelfull implementering av disse kommunale pliktene innebærer et rettsikkerhetsproblem. Norsk lov blir flere steder ikke etterfulgt.

Vennlig hilsen

Rådet for psykisk helse

Tove Gundersen
Generalsekretær